

ВАСИЛЬ КРЕМЕНЬ

Національна академія педагогічних наук України

м. Київ

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ ХХІ СТОЛІТТЯ

Початок ХХІ століття характеризується переходом до нового типу цивілізації – інноваційного. Його характерною рисою є динамізм змін, у контексті яких відбуваються трансформації суспільства, виробництва, способу життя людини і в результаті виникають нові вимоги до людини і як до особистості, і як до професіоналу. Це зумовлює потребу в реформуванні та оновленні системи професійної освіти, яка повинна враховувати перспективи розвитку сучасного суспільства, стати своєрідним полігоном суспільних перетворень.

Професійна освіта розглядається як складова системи освіти, що забезпечує реалізацію державних стандартів й освітньо-професійних програм, спрямованих на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітничих кадрів у навчальних закладах різних типів, рівнів, форм власності та підпорядкування, а також професійне навчання персоналу на виробництві, навчання безробітних громадян¹. Професійна освіта потребує формування науково обґрунтованої державної політики розвитку професійно-технічної освіти з урахуванням принципів неперервності, доступності, індивідуалізації і диференціації, гнучкості та інноваційності цілісної відкритої системи професійної освіти і навчання².

На кожному етапі життя нашого суспільства професійна освіта не тільки готувала кадри для виробництва і сфери послуг, вона виховувала Людину, сприяла розвитку її таланту, вчила любити рідну землю, працювати на її благо.

Визначимо декілька тенденцій в загальноцивілізаційному розвитку, що підтверджують, на мій погляд, як новий етап розвитку цивілізації, так і необхідність у відповідності з цим перетворень у професійній освіті. Це,

¹ Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні // Професійно-технічна освіта. – 2004. – № 3. – С. 5–7.

² Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 роки: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серп. 2010 р. № 1723-р. – С. 5–6.

передусім, тенденція переходу від індустріального типу виробництва до науково-інформаційних технологій, який змінює буквально всі аспекти життя і діяльності людини і суспільства загалом, перехід, який ми, можливо, не до кінця ще усвідомили й не повною мірою враховуємо в різних аспектах діяльності, в тому числі у професійній освіті, але який має абсолютно об'єктивний характер, і ми повинні максимально його враховувати.

Це означає, що перехід до науково-інформаційних технологій і ефективність їх використання буде залежати від рівня розвитку особистості, від того, наскільки особистість здатна до ефективного функціонування саме в умовах науково-інформаційних технологій. Можна стверджувати, що сьогодні рівень розвитку особистості в кожній країні є, з одного боку, основним виміром прогресивності тієї чи іншої країни, а з другого – являє собою водночас основний важіль подальшого розвитку суспільства і особистості. Тобто ця тенденція переходу до науково-інформаційних технологій суттєво підносить значущість розвитку особистості.

Друга тенденція – це тенденція до глобалізації. Ми повинні чітко усвідомити, що глобалізація – чітко зумовлений процес. І поза глобалізацією людського прогресу в сучасному, а тим більше в майбутньому світі не можна собі уявити.

«Вступивши у фазу постіндустріального розвитку, техногенна цивілізація почала новий цикл експансії в різні регіони планети. Техногенний тип розвитку значно більшою мірою, ніж традиціоналістський, уніфікує суспільне життя. Наука, освіта, технологічний прогрес і ринок, який розширюється, породжують новий спосіб мислення і життя, перетворюючи традиційні культури на новітні культурні відносини. І те, що ми називаємо сьогодні процесом глобалізації, є продуктом експансії саме техногенної цивілізації. Вона проникає в різні регіони світу насамперед через техніко-технологічну експансію, викликаючи цілі епохи модернізації традиційних суспільств, переводячи їх на рейки техногенного розвитку»³. Отже, реальний стан справ в інституційному і соціальному вимірах того чи іншого суспільного утворення визначає глибину змін і ціннісних потрясінь, які потрібно пережити цьому соціокультурному утворенню. Результати таких змін непередбачувані, оскільки вони можуть набути форми культурної асиміляції, внутрішньої соціальної деструкції, якщо процес інноваційних змін не буде взято під раціонально-інтелектуальний нагляд. Постає проблема інтелектуального забезпечення глобалізаційного процесу.

У такій ситуації процеси глобалізації підсилюють значення системи професійної освіти, яка розглядається як головний ресурс сучасного соціуму, що визначає професійний потенціал суспільства, актуалізує проблему розвитку людини, її професійного становлення, ставить нові вимоги до людини

³ Неклесса А. Трансмутация истории // Новый мир. – 2002. – № 9. – С. 159.

як особистості і до людини як професіонала. Серед таких вимог – необхідність формувати особистість на основі її здібностей, на основі її орієнтацій. Ми повинні якомога швидше перевести освіту, взагалі, та професійну освіту, зокрема, із системи авторитарних відносин, а іноді репресивних відносин того, хто навчає, стосовно того, хто навчається, до системи толерантних відносин, до того, щоб пошанування особистості учня було таким же за значущістю, як і пошанування вчителя з боку учня. Ми повинні перетворити відносини, які нині ще часто панують у навчальному процесі різних навчальних закладів, із суб'єктно-об'єктних, де той, хто навчає, – активний суб'єкт, а той, хто навчається, – пасивний об'єкт, на суб'єктно-суб'єктні відносини. Це важливо навіть попри всі труднощі, які пов'язані з таким переходом. Безумовно, для вчителя, для професора це значно складніше, але ми повинні зрозуміти, що, сформувавши учня на основі суб'єктно-об'єктних відносин, ми закладаємо пасивне ставлення цього учня, а в майбутньому дорослого громадянина до життя, здатність діяти за тими ж самими принципами, які демонстрували стосовно нього в школі. І, таким чином, людина, сформована на таких принципах, ставши в дорослому житті керівником, буде щодо своїх підлеглих діяти на основі суб'єктно-об'єктних відносин, на основі репресивного ставлення, і навпаки, підлеглий буде вимагати такого ставлення до себе. І це не тільки в мікроколективі, а й у суспільстві загалом. Доти, доки ми не будемо формувати самодостатню особистість, не буде дійсно демократичного суспільства, буде демократія лише там, де люди потребують демократичного життя. Доти читатимемо, як пишуть у деяких газетах, листи з місць, що цей дуже гарний був би, цей – поганий, оцей би ошчасливив. У громадянському суспільстві цього не може бути. І все залежить саме від освіти, від формування самодостатньої особистості. Я глибоко переконаний, це не стільки потрібно для нашої освіти, скільки для суспільства. Тому, що не може бути і демократії в такому суспільстві, і ринкової економіки, бо ринок, на відміну від попередньої економіки, потребує активної, цілеспрямованої діяльності. Тобто особистісний рівень, здатність до самодостатності, до прийняття рішень, до ефективної діяльності – це перше, на що ми повинні звернути увагу, коли говоримо про формування професіонала в сучасних умовах. Слід якомога більше наблизити всю справу освіти, навчання і виховання до конкретних здібностей конкретної людини, тоді і людина буде щасливою, бо вона буде займатися улюбленою справою, і суспільство буде ефективним тому, що маса людей буде більш результативно працювати в тих сферах, до яких вони найбільш підготовлені. Тоді і суспільство розвиватиметься несуперечливо, бо мільйони людей будуть задоволені своєю професійною діяльністю, а отже, і особистим життям.

Дуже важливим у професійній підготовці є співвідношення спеціалізації і фундаментальності. Особливо це важливо з огляду приєднання до Болонського процесу, що є абсолютно необхідним, закономірним, адже Болон-

ський процес – це адекватна вищій освіті форма глобалізаційних процесів. Але ми знаємо, що в багатьох країнах, приєдналися до Болонського процесу, існує надмірна орієнтація на спеціалізацію і недостатня – на фундаментальну підготовку. На мій погляд, ми у своїй професійній освіті не повинні допустити втрати фундаментальності, яка є у нашій підготовці, тому що сьогоднішня та й майбутня буде вимагати від людини не тільки суто технологічної переорієнтації. Тобто інноваційний тип мислення, інноваційний тип діяльності, самого напрямку діяльності, а й необхідності переходу від одного професійного типу діяльності до іншого. Тим більше: ми бачимо і знаємо, що з позиції управлінської та професійної підготовки саме при переході від одного виду професійної діяльності до іншого ми маємо часто нові ідеї, нові підходи та ефективну інноваційну культуру.

Важливою умовою є підготовка професіонала, здатного функціонувати в глобальному життєвому і професійному просторі – як реальному, так і віртуальному. Однією з особливостей сучасного етапу є суттєве розширення тих впливів (і інформаційних, і особистісних), які отримує кожна людина не тільки на рівні країни, а й на рівні планети. Людина спілкується чи безпосередньо, чи завдяки одержанню інформації через Інтернет, чи через інші засоби (телебачення, радіо, ЗМІ тощо). І це має, як будь-яке відкриття, починаючи з вогню, і позитивні, і негативні сторони. Позитивна сторона – це те, що людина отримує інформацію, яка за умови розумного її використання сприяє і особистісному, і, безперечно, професійному розвитку людини. Сприяє тому, щоб запозичити все краще, ефективніше у професійній діяльності інших країн. Але є і великі негативи. Один із них пов'язаний з тим, що для того, щоб людина залишалася сама собою, і тим більше ефективно діяла в цих широких комунікаціях і під впливом цих різних інформацій, вона, безумовно, повинна бути в особистісному плані значно розвиненіша і самодостатня, ніж раніше. Тому ми повинні готувати людину, здатну, з одного боку, захистити себе в глобальному просторі, здатну відчувати себе не тільки громадянином світу, а й громадянином України, патріотом своєї держави, і разом з тим здатну, ефективно використовувати це спілкування для власного зростання, для власної більш ефективної діяльності. І тут є багато проблем, особливо мовних.

Ми через навчально-виховний процес повинні в освіті, а потім загалом у країні зробити мовний прорив. Передусім нам слід подбати про те, щоб кожний українець опанував українську мову. Українська мова – єдина державна мова, і ми повинні всі її знати, тим більше, що відносно мов ми повинні діяти не за принципом протиставлення. Я вважаю, що це ганебна позиція для громадянина. Чим більше людина володіє мовами, тим більше вона пізнає культуру народів світу. І тут на перший план виходить вивчення іноземних мов, передусім англійської, вивчення якої, по суті, має стати обов'язковим. Ми повинні саме таким чином підготувати людину до ефек-

тивного функціонування у глобальному життєвому і професійному просторі.

Наступне завдання – це формування у майбутнього професіонала сучасних ціннісних орієнтацій, яке є надзвичайно важливим і водночас складним. Складним, можливо тому, що в самій Україні, враховуючи її перехідний етап розвитку, не сформувалася в загальнонаціональному масштабі нова система цінностей. Ця система цінностей недостатньо сформувалася і не є такою, яка б утвердилася в свідомості дорослого населення. Навпаки, дорослі дуже часто є носіями системи цінностей, які були адекватними попередньому часу, але які нині не є адекватними і неправильно орієнтують у сучасних умовах.

Наприклад, добро і зло. Здавалося б, така класична пара категорій, яка є абсолютно зрозумілою, але в сучасних умовах приватна власність на землю, діяльність успішного підприємця – це добро чи зло? З погляду попередньої системи цінностей, це ближче до зла, під кутом зору сьогодення, а тим більше майбутнього – це добро. Тому що успішний бізнесмен – то є великий рушій людського прогресу.

Коли особистість орієнтована, здібна в певному напрямі діяльності, вона може, якщо не виникатиме заперечень і перешкод з боку суспільства, ефективно рухати суспільний прогрес, діяльність у суспільстві і життя. І ми повинні виховувати молоде покоління на цій новій системі цінностей. Якщо ми не будемо робити цього, а діятимемо навпаки, ми прирікаємо їх на неуспіх, на те, що вони не будуть конкурентоспроможними в дорослому житті. І навпаки, якщо ми продемонструємо їм справжню ринкову економіку (не ту, яка є у нас, а яка повинна бути), в такому разі це будуть не просто елементи етики, а чітка етика поведінки.

Можна назвати багато інших аспектів, пов'язаних із проблемою ціннісних орієнтацій. Передусім необхідність формування толерантності, шани і поваги до кожної людини, до її думки. Заради чого? Заради того, щоб сформувати єдину націю.

Наступною вимогою є необхідність формувати професіонала, здатного до інноваційного типу мислення, інноваційної діяльності, до інноваційного типу життя, здатного сприймати інноваційну культуру загалом. Оскільки вузький професіоналізм, утилітарність навчальних планів, характерні для окремих спеціальностей і програм, відсутність вільного позалекційного часу для задоволення своїх непрофесійних інтересів і потреб гальмують розвиток особистості майбутнього спеціаліста.

Чому це необхідно? А тому що однією з особливостей нашого часу, а тим більше майбутнього є інноваційний характер життя і діяльності людини у сучасній цивілізації. Завжди змінювалися знання, змінювалися технології, але ніколи не було такого, як є нині, коли зміна ідей, зміна знань, технологій відбувається швидше, ніж зміна одного людського життя. Звідси

великі нові завдання, які стоять перед навчальним процесом будь-де – чи то в середній школі, чи в ПТНЗ, чи у ВНЗ. Але сьогодні дати знання на все життя, навчити молоду людину на весь вік із тим, щоб вона зберегла конкурентоспроможність впродовж усієї трудової діяльності, неможливо. Є необхідність навчити її самостійно впродовж усього життя не тільки вчитися, а й сформувати у неї потребу, звичку, розуміння того, що самонавчання має бути однією з найважливіших рис способу життя в сучасних умовах.

Поряд із цим виникає ще одна функція – ефективно використовувати здобуті знання в практичному житті (чи то у професійному, чи то у громадському, чи просто в побуті). Тобто ми повинні зрозуміти, що науково-інформаційне суспільство переросте в суспільство знань там, де в основі життя і діяльності кожної людини, суспільства загалом будуть знання, і вся діяльність будуватиметься на знаннєвій основі. Це взагалі важливо для людини як особистості, а тим більше важливо для людини як для професіонала. Нині не можна уявити ефективного професіонала без інноваційного типу дій і мислення. Є відома східна приказка – якщо бажали комусь поганого, то говорили, хай би він жив у час змін. Ми маємо зрозуміти, що вступаємо в час змін, і ця змінність є абсолютно органічною складовою нашого життя. Суспільство, що найбільшою мірою зможе виробити у своїх громадян здатність до сприймання змін, до творення розумних змін, – тобто виховає інноваційну людину – буде найрозвиненішим, матиме майбутнє. І навпаки. Тому дуже важливо формувати якраз на цій основі навчально-виховну діяльність усіх освітніх закладів.

У методологічному плані інновація – це ідея (ідеї), пропозиції, наукові розробки, які можуть і стають основою створення нових стратегій розвитку, нових видів продукції, значною мірою поліпшують споживчі характеристики (економічні, освітні, технічні, естетичні тощо) наявних предметів, процесів, технологій, а також сприяють створенню нових об'єктів матеріального та ідеального буття. Суть інновацій, як вважає В. Паламарчук, полягає у створенні нового продукту діяльності людини, що має суспільну значущість та узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів або інших образів; новизною, оригінальністю продукту діяльності⁴.

У різних формах і видах інновації існували завжди, відіграючи надзвичайно важливу роль у розвитку людського суспільства і кожної окремої держави. Та чи інша держава тільки тоді ставала на чолі прогресу і досягала успіхів, коли намагалася створити та постійно вдосконалювала інфраструктуру для підтримки процесу впровадження інновацій. У такому аспекті інноваційність є загальною властивістю, притаманною культурі в цілому та

⁴ Паламарчук В.Ф. Педагогічна експертиза інновацій в освіті / В.Ф. Паламарчук // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – № 2. – С. 59.

її окремим складовим, істинно людською, суспільною потребою. По суті, інновації – це особливе явище, що вимагає особливої уваги і обережного ставлення до його тлумачення. Провідною ознакою інновації є те, що вона є основним механізмом формування нових технологій, нових моделей діяльності і поведінки, організації знань, створюючи тим самим передумови для пошуку альтернативних шляхів розвитку суспільства, особливо коли воно перебуває в стані нестабільності, переходить до нових рівнів буття в соціально-економічному та культурному розвитку. Тобто все, що може вдосконалити якість життя і процес розвитку суспільства, є інновацією.

Як інструмент перетворення, інновації набули значного поширення в різних сферах соціально-культурної діяльності. Показово, що нині виник новий напрям у науці – інноватика – з її власним методологічним обґрунтуванням⁵. Інноватика сформувалася у відповідь на вимоги промислово розвинених країн у створенні нових галузей знання, спеціальних досліджень, необхідних для більш ефективного вирішення завдань інтенсифікації та прискорення виробничих процесів. Головною проблемою інноватики оголосила творення нововведень, дифузії їх усередині соціальних систем і взаємодію між ними, адаптацію до них людини, вироблення інноваційних підходів та рішень. Теорія і практика інновацій ще не увійшли органічно в соціальні механізми нашого суспільства, в життєдіяльність людей, їхню культуру. Тим нагальнішим є максимальний розвиток цього перспективного напрямку.

Інше системне поняття – педагогічна інноваційна діяльність (чи педагогічна або освітня інноватика) – позначає комплекс заходів щодо забезпечення інноваційного процесу на тому або іншому рівнях освіти, а також сам цей процес⁶. До основних функцій інноваційної діяльності відносяться зміни компонентів педагогічного процесу: сенсу, цілей, змісту, форм, методів, технологій, засобів навчання, системи управління і тощо⁷. Перехід від окремих, фрагментарних, одиничних інновацій до системної діяльності, спрямованої на перетворення наукового знання і технологічних розробок у новий удосконалений продукт, якого вимагає людина, далеко не завершений.

Пріоритетне значення фундаментальної науки й фундаментальної освіти в розвитку інноваційних процесів визначається тим, що вона є генератором ідей, торує шляхи в нові сфери знань. Наукові знання – це своєрідний

⁵ Карпова Ю.А. Введение в социологию инноватики: учеб. пособие / Ю.А. Карпова. – СПб.: Питер, 2004. – 192 С.

⁶ Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні // Професійно-технічна освіта. – 2004. – № 3. – С. 5–7.

⁷ Концепція Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 роки: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серп. 2010 р. № 1723-р. – С. 5–6

товар. Ідеї не вмирають, вони продовжують своє життя в поєднанні з новими ідеями або у вигляді бази для розроблення нових теорій, концепцій.

У професійній освіті, як і в мистецтві, політиці, науці інновація є також активним джерелом розвитку. В освіті цей термін не належить до фрагментарних, одноосібних осяянь геніальності. Насамперед освітня наукова інновація є характеристикою процесу здобуття знання, якого не було раніше в рамках світоглядної чи пошукової парадигми, яке не знаходило можливості щодо використання його, поширення в суспільстві. Суспільна цінність і значення наукової інновації виявляється після того, як вона стає загальним надбанням. Хто б не був фактичним творцем інноваційної наукової ідеї, якому б власнику чи приватній компанії не належало юридичне право на її використання, однак рано чи пізно власником цієї ідеї стає все суспільство, всі набувають права на її споживання. Інновація немовби пробиває межі закритості, відкриваючи простір для взаємодії, обміну інформацією, знаннями, досягненнями тощо.

У сучасній соціокультурній, освітній та економічній практиці інновації відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки дають поштовх до розвитку, вдосконалення. Інновації, таким чином, є невід'ємною частиною в розвитку науки і культури в цілому та освітньо-педагогічної теорії, зокрема, оскільки саме за допомогою інновацій освітою здійснюються поступальні кроки уперед. Крім того, інновації допомагають вирішити низку завдань, що дає змогу суттєво змінити наявний стан соціоекономічного і культурного буття. Саме освіта дає (навчає і виховує) людей, здатних до інноваційної діяльності.

Підкреслимо, що інновація – не лише нововведення, а й здатність до переосмислення наявних теорій, усталених істин, правил та норм у науці, політиці, культурі тощо. Жодне нововведення не відбудеться, якщо мислення не буде інноваційним. У такому контексті перед нами постає проблема інноваційної людини. Звернімося в цьому зв'язку до проблеми професійної освіти. Її статус у світовому просторі змінюється. Якщо раніше вона традиційно виконувала функцію підготовки фахівців для народного господарства та інших сфер суспільної діяльності, то в сучасних умовах пріоритетною є функція поетапного розвитку особистості. Безумовно, перша функція залишається, але друга, тісно пов'язана із першою, все більше і більше поглинає її. Крім того, вона готує суспільство до конкурентоспроможного і повнішого сприйняття нових науково-інформаційних технологій⁸. А їх упровадження в життя безпосередньо залежить від розвитку кожної особистості, інтелектуального потенціалу нації. За рахунок збільшення кількості тих, хто здобув якісну освіту, підвищується і перше, і друге.

⁸ Неклесса А. Трансмутация истории // Новый мир. – 2002. – № 9. – С. 159.

Оскільки в навчальних закладах основним напрямом викладацької роботи стає розвиток критичного мислення учнів і студентів, розвиток у них здатності творчо освоювати інформацію, то змінюється і парадигма педагогічних функцій: педагог стає фасилітатором – тим, хто сприяє навчанню, полегшує процес засвоєння знань, допомагає вчитися. Слід наголосити, що за умови застосування найсучасніших комп'ютерних систем, високих телекомунікаційних технологій, які, поза всяким сумнівом, стимулюють ефективність навчального процесу, все ж ніщо і ніхто не в змозі повністю замінити мистецтво безпосереднього емпатійного спілкування типу «вчитель – учень».

Продовжує розвиватися також система т'юторства (від англ. tutor) – така організація системи навчання, де до учня чи (рідше) студента приставлений викладач, який виконує функції наставника-вихователя-менеджера, допомагаючи учневі відстежувати й гармонізувати навчальний процес в цілому (а не за окремими предметами).

Завдання професійної освіти як соціального інституту полягає в тому, щоб сприяти професійній самореалізації особистості, навчаючи її професійно спрямованій взаємодії з навколишнім природним і соціальним середовищами. Водночас, підвищення рівня відповідності професійної освіти вимогам сучасності, зокрема реалізації освітянської політики щодо якості професійної підготовки можливе лише з урахуванням трансляційної, селекційної та інноваційної функцій сучасної школи як соціального інституту. Реалізація трансляційної функції дає змогу здійснити передачу соціально-економічних цінностей, норм, потреб і мотивів поведінки з минулого в сучасне, із сучасного в майбутнє. Селекційна функція допомагає вирішувати проблему, пов'язану з відбором успадкованих цінностей і норм, корисних для вирішення завдань наступних етапів розвитку суспільства. Інноваційна функція виявляється в оновленні соціальних цінностей і норм шляхом відпрацювання нових та асимілювання прогресивних цінностей зі світового освітнього досвіду, які є прийнятними з точки зору соціально-історичних умов України.

У чому ж полягають особливості інноваційної освіти, зокрема, інноваційної професійної освіти, яка лише й може підготувати інноваційну людину?

- 1) Більше освіти для більшості людей. Аналіз сучасного стану країн, які розвиваються, показує, що економіка, яка ґрунтується на знаннях, ставить вищі вимоги до рівня кваліфікації працівників, які відповідно демонструють продуктивну віддачу від професійної освіти.
- 2) Навчання впродовж усього життя. Реалізація потреби в освіті і професійній підготовці – це короткий життєвий цикл набуття знань, навичок і професійних умінь. Унаслідок цього дедалі більш важливими стають неперервність освіти і регулярне оновлення індивідуальних здібностей,

підвищення кваліфікації. Вимоги, які ставляться до неперервної освіти, можуть привести також до поступового стирання меж між базовим і подальшим навчанням, а також між професійним навчанням молоді і підготовкою спеціалістів у процесі їх професійної діяльності.

- 3) У концепції неперервної освіти пріоритет належить тому, хто навчається. Навчальні заклади повинні підлаштовувати організацію своєї роботи в освіті й професійному навчанні під потреби різних категорій населення.
- 4) Виникає попит на нові форми навчання, які передбачають відвідування студентом кількох навчальних закладів або участь у кількох програмах послідовно. Тим самим студент бере на себе ініціативу щодо визначення свого профілю на ринку праці.
- 5) Важливий результат прискорення науково-технічного прогресу – це послаблення акценту на запам'ятовуванні нескінченних фактів порівняно із зростанням значущості методологічних знань і творчих навичок, необхідних для вміння мислити і самостійно аналізувати інформацію. Процес навчання сьогодні повинен все більше ґрунтуватися на здатності знаходити знання і звертатися до них, застосовувати знання для вирішення завдань і проблем. Вчитися того, як вчитися, як трансформувати інформацію.
- 6) Важливим є міжнародне визначення кваліфікаційних вимог. У контексті освітніх інновацій на ринку освіти без кордонів з'являються нові навчальні заклади і діючі суб'єкти. До них належать віртуальні університети, які завдяки інформаційно-комунікаційній революції одержали можливість конкурувати зі стаціонарними, реальними, місцевими університетами, маючи доступ до студентів у будь-якій точці. У багатьох регіонах світу швидко зростає кількість іноземних офіційно дозволених курсів, які працюють від імені головних університетів провідних країн світу за їхніми ліцензіями.
- 7) Знаходять своє місце й інші освітні заклади, які мають можливість користуватися новими інформаційно-комунікаційними технологіями. До них належать засоби масової інформації, видавництва, музеї, бібліотеки, середні школи, а також академічні брокери – віртуальні підприємці, які здебільшого функціонують на базі Інтернету. Вони спеціалізуються на організації посередництва між постачальниками і споживачами освітніх послуг у багатьох сферах. Десятки компаній виступають як посередники між навчальними закладами і потенційними студентами, пропонуючи інформацію про ресурси: академічні, фінансові, культурні тощо.
- 8) Інноваційними у процесі викладання і засвоєння знань у навчальних закладах професійної освіти є втілення нових педагогічних підходів, підкріплених альтернативними механізмами передачі знань. Одночасне використання мультимедійних засобів, комп'ютерів та Інтернету дає

можливість зробити процес навчання більш активним та інтерактивним. Це досягається шляхом застосування таких методів: взаємного навчання, самоорганізації, емпіричного навчання, навчання в реальних умовах, навчання з використанням ресурсів і проблемно-орієнтованого навчання, рефлексії, критичної самооцінки, а також комбінація цих методів у будь-якому поєднанні.

- 9) Ці зміни формують необхідність створення належних організаційних і управлінських механізмів для реалізації нових ролей і вирішення нових складних завдань, які вони з собою несуть. У організаційному аспекті необхідна зміна формулювань традиційних дисциплін у відповідь на появу нових сфер науки і нових технологій та перехід до проблемно-орієнтованих методів формування знань, а також здолання традиційного розмежування між фундаментальними і прикладними дослідженнями⁹.

З огляду на вищезазначені особливості інноваційної освіти, постає питання про важливість і необхідність підготовки високопрофесійних педагогічних та науково-педагогічних працівників, які відповідають критеріям педагогічної майстерності і відзначаються високим рівнем психологічної компетенції.

Отже, інноваційний розвиток суспільства на початку XXI століття зумовлює необхідність посилення ролі професійної освіти як динамічної інноваційної системи, що здійснює активний вплив на розвиток економіки, забезпечує випереджальну професійну підготовку, наступність та взаємозв'язок усіх видів і рівнів професійної освіти.

Василь Кремень

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ XXI СТОЛІТТЯ

Резюме

Автор розглядає професійну освіту як головний ресурс сучасного соціуму, що визначає професійний потенціал суспільства; обґрунтовує нові вимоги до людини як особистості і до людини як професіонала у контексті інноваційного розвитку суспільства; доводить важливість та необхідність інноваційного розвитку професійної освіти; визначає основні вимоги до інноваційної професійної освіти.

Ключові слова: професійна освіта, глобалізація, інформатизація, інновації, інноваційна освіта.

⁹ Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України. – 2010. – Вип. 38. – С. 5–17.

Wasył Kremień

INNOWACYJNY ROZWÓJ KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W KONTEKŚCIE WYMOGÓW XXI WIEKU

Streszczenie

Autor rozpatruje oświatę zawodową jako podstawowy zasób współczesnego społeczeństwa. Wyznacza to zawodowy potencjał społeczeństwa, uzasadnia nowe wymagania wobec człowieka jako osobowości i jako profesjonalisty (w kontekście innowacyjnego rozwoju społeczeństwa). Świadczy to o ważności i konieczności innowacyjnego rozwoju oświaty zawodowej, wyznacza podstawowe wymagania wobec oświaty zawodowej.

Słowa kluczowe: oświata zawodowa, globalizacja, informatyzacja, innowacje, innowacyjna oświata.

Vasyl Kremen

INNOVATIVE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE XXI CENTURY

Summary

The author examines the professional education as the main resource of modern society that defines professional potential of it; justifies new requirements to human beings as a personality as well as a professional in the context of innovative development of society; proves the importance and need for innovative development of professional education; defines the key requirements for innovation professional education.

Keywords: professional education, globalization, informatization, innovation, innovative education.